

Posudek oponenta bakalářské práce

Název bakalářské práce: Smrt a umírání jako výzva pro sociálního pracovníka

Autor práce: Lenka Olléová

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Tomáš Veber, Th.D.

Rok odevzdání: 2016

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologických věd

Oponent: Viktor Ber, Th.D.

Předložená práce si v *Úvodu* klade za cíl „popsat problematiku smrti a umírání nejdříve obecně a poté z pohledu sociálního pracovníka“ (s. 5), dále pak popsat místo sociálního pracovníka v této problematice a navrhnout jak by sociální pracovník měl k nemocným a umírajícím přistupovat. Autorka chce porovnat zjištěné poznatky s praxí, konkrétně se situací v domovech pro seniory a v hospici.

V první kapitole jsou nejprve uvedeny vybrané definice smrti přičemž autorka vnímavě upozorňuje na obtíže s přesným vymezení tohoto jevu (část 1.2). Dále představuje známý model Kübler-Rossové s jeho pěti fázemi smutku či pěti fázemi umírání. Poté stručně nastiňuje jakési dějiny kultury smrti, umírání a pohřbívání (část 1.3), které dotahuje opět k stručné reflexi smrti a smrtelnosti v dnešní době (část 1.4). Zde si všímá nynější tabuizace smrti, vytěšňování smrti a umírání z běžného života. Důsledkem je dle autorky značná ztráta schopnosti dnešního člověka na smrt reagovat a se smrtí se vyrovnat.

Ve druhé kapitole se autorka dostává k etickým otázkám souvisejícími se smrtí. Úvodní odstavec kapitoly nastiňuje zejména problém eutanazie, v podkapitolách se autorka věnuje důstojnosti člověka (část 2.1) a smyslu života a utrpení (2.2) přičemž v závěrečné části kapitoly tato dvě témata propojuje (2.3). Klíčový problém smrti a umírání dnes vidí hlavně v tzv. „sociální smrti“ (s. 22).

Kapitola třetí je věnována zejména hospicové péči, tedy jejím dějinám (3.1), formám (3.2) a východiskům (3.3), jedna podkapitola stručně definuje a představuje péči paliativní (3.4).

Těžiště čtvrté kapitoly spočívá v představení specifických aspektů práce s umírajícími ve dvou různých kontextech, sice v domově pro seniory (4.1) a v hospicu (4.2). Autorka (poněkud nepřekvapivě) konstatuje, že oproti obecněji pojaté péči o staré lidi v domovech pro seniory se v hospicové péči sociální pracovník výslovně a konkrétně zabývá právě fází (či fázemi) umírání klienta. Další podkapitoly jsou věnovány konkrétně problematice umírajícího dítěte (4.3), příčinám dětských úmrtí (4.4) a dětským hospicům (4.5), část 4.6 nabízí stručné shrnutí významu sociální práce s umírajícími.

Kromě výše uvedených částí práce rovněž obsahuje seznam použité literatury a český i anglický abstrakt. Práce je z větší části strukturována přehledně a logicky, od obecnějších pojmů a definic (smrt a umírání), přes otázky etické se dostává ke specifické problematice sociální práce. Porovnání odlišných kontextů činnosti sociálních pracovníků – tj. v domově pro seniory a v hospici – je zajisté smysluplné a potenciálně nosné téma. Z logiky struktury se výrazně vymykají části věnované tématu umírajícího dítěte. Není zdůvodněn vztah příslušných částí (tj. 4.3–4.5) k nadřazené čtvrté kapitole, která se chce výslovně věnovat porovnání dvou odlišných prostředí sociální práce s umírajícími. Téma

péče o umírající dítě je zbytečně obšírně uvedeno v částech 4.3 a 4.4. Část 4.5 (Dětské hospice) snad nějak souvisí s tématem čtvrté kapitoly (resp. s částí 4.2 – Sociální pracovník v hospici), avšak představuje opět spíše obecné pojednání o dětských hospicích nežli konkrétní zpracování úlohy sociálního pracovníka při péči o umírající děti v prostředí hospiců. Za vhodnější bych považoval vypuštění či zeštíhlení částí 4.3 a 4.4, zařazení části 4.5 jako exkurs v rámci sekce 4.2 a zejména co nejkonkrétnější pojednání role sociálního pracovníka ve vztahu k umírajícím dětem v daném prostředí. Rovněž část 3.4 věnovaná paliativní péči působí poněkud podměrečně v porovnání s rozsahem, který je věnovan péči hospicové (části 3.1–3.3) v téže kapitole.

Věcně a obsahově se jedná o slušnou shrnující práci na dané úrovni ke zvolenému tématu, přesto mám k obsahu práce několik kritických poznámek. V první řadě by autorka měla výslovně uvést, že své téma pojednává speciálně v rámci západního či evropského kulturního okruhu a nijak se nezabývá problematikou smrti a umírání v jiných kulturách (Afrika, Asie). Podobně mluví-li autorka například o náboženském východisku lidské důstojnosti (s. 16n), myslí tím pravděpodobně východiska biblická respektive křesťanská. Měla by minimálně naznačit, že si je vědoma i jiných možných náboženských východisek – ve své praxi se bude sociální pracovník bezesporu setkávat i s klienty z jiných náboženských tradic.

Problémem jsou občasné generalizace, místy silně zavádějící. Příkladem je autorčino tvrzení: „Většina lidí v dnešní době žije v relativní jistotě bezpečí své země, nemusí bojovat o život, netrpí hladem a základní lidská práva jsou samozřejmostí.“ (s. 22) Toto tvrzení ignoruje realitu např. ukrajinského konfliktu, o situaci v Iráku, Sýrii či Libyi nemluvě. Přitom o pár řádek výše autorka prokazuje schopnost věrohodnějšího náhledu na dnešní situaci ve světě, když mluví o přítomných válkách na různých místech světa, o terorismu a podobně. Odlišnost těchto tvrzení však autorka ponechává bez vysvětlení.

Práci by na věcné rovině prospěl hlubší ponor a kritičtější vypořádání se s odbornou literaturou. Autorka například naznačuje povědomí o kontroverzním hodnocení díla Kübler-Rossovové (s. 8) – bylo by žádoucí uvést alespoň nějaký konkrétní příklad či kritické hodnocení jako např. alternativní pohled na fáze přijetí smrti.*

Po formální a jazykové stránce se jedná o solidní práci, několik nedostatků však přesto vykazují i v této oblasti. Jde zejména o pravopis jména často citované Elisabeth Kübler-Rossovové. Nic nelze namítnout proti nepřechýlené podobě příjmení, pokud se toto vyskytuje jako součást bibliografické citace – jedná se o běžný úzus v odborné literatuře. Avšak v hlavním textu autorka píše o „Kübler – Ross“ (s. 5, 8), ovšem již na s. 9 se objevuje tvar „Rossová“ (pouze druhá část jména, přechýlená), na s. 10 pak zároveň tvar „Rossová“ (ve spojení „podle Rossové“) i „Kübler – Rossová“... Autorka práce navíc vytrvale píše složenou podobu jména s pomlčkou s mezerami („Kübler – Rossová“), místo aby užila spojovník bez mezer a tedy správně a jednotně psala „Kübler-Rossová“. Na straně 6 se objevuje slovní spojení „...a U. Studenta“; Ute Student je však dle prvního jména zjevně žena a tedy spíše „Ute Studentová“. U bibliografických citací je vhodnější u dalšího odkazu uvádět odkaz pouze se jménem autora a zkráceným názvem díla, zejména jde-li o odkaz na stejné straně či v rámci stejné kapitoly (viz např. odkazy na s. 9 v poznámkách 13 a 15, na s. 10 v pozn. 18 a 21 apod.). Přímé citace jsou kromě vyznačení uvozovkami uváděny též v kurzívě, což je dle mého názoru zbytečné.

Přes některé výše uvedené připomínky považuji práci v zásadě za dobře zpracovanou, práce splňuje požadavky na bakalářskou práci kladené. Navrhuji hodnocení „velmi dobře“.

V Poděbradech dne 13. 5. 2016

Viktor Ber, Th.D.

* Srov. např. BONANNO, G. A. *The Other Side of Sadness: What the New Science of Bereavement Tells Us About Life After Loss*. New York: Basic Books, 2009, s. 21n, 41n.